

1

Dlouhá a široká chodba s mohutnými klenbami, vedoucí k císařovým komnatám, je lemována vysokými okny, z nichž je vidět na hradní nádvoří, hlídané pěší a jízdní stráží. I hradní chodba je bedlivě střežena, před těžkými dubovými dveřmi stojí dva vojíni v pestrém obleku císařských drabantů, v ruce halapartny se stříbrnými hroty a zlatými šňapci na žerdích. Nehybní a mlčenliví, dohlížejí na vchod do předsíně císařských komnat, naplněné hradními sluhy, kteří mají za úkol otvírat návštěvníkům dveře do prostorné čekárny.

V době, kdy nejsou přijímány návštěvy, se na druhém konci dlouhé chodby několik panošů bavívá hrou s míčem. Přes přísný dvorní řád se nikdo neodvážuje napomenout, nebo jim ve hře dokonce bránit, jinoši si pro svou kratochvíli vybrali místo před kuchyní, odkud je závistivě sledují mistři kuchaři a jejich pomocníci.

Ti hrají mládenci se mají! Času mají habaděj, obsluhují pouze u jídelní tabule, přinášejí do hodovní síně pokrmy a pití, podávají stolovníkům misky s vodou na umytí rukou a jemné ručníky na jejich osušení.

Jeho Veličenstvo na ně nenechá dopustit, někdy dokonce vyjde ze své pracovny, jen tak podomácku, v hnědé kažajce se žlutými rukávy, a s úsměvem panoše sleduje. Stává se, že si od některého z nich vypůjčí i pátku a hraje s nimi.

Takové dětinství! Císař svatě říše římské a král uherský a český, vladař slavné České země, v ulicích jejíhož hlavního města je slyšet jazyky všech národů, kde sídlí vyslanci cizích států a zástupci mnoha zemí, města učenců a kouzel-

níků, vojáků a studentů, kupců z dálných krajů, ale i dobrodruhů a nevěstek, města přepychu a radovánek.

Země Koruny české měly v roce 1576 na čtyři miliony duší a představovaly nejhustěji obydlenou, nejbohatší a nejrozvinutější oblast střední Evropy. Nikdo nemůže vědět, že vznešený král této proslulé a všemi vážené země hledá v míčových hrách svých panošů vlastní chlapectví a jinošství, pro něž na španělském dvoře, kde byl vychováván, nebyla příznivá půda. Bezstarostné skotačení mu nebylo dopřáno, byl budoucí císař a musel se na svůj odpovědný úřad svědomitě připravovat už od útlého dětství.

Jeho matka Marie Habsburská, fanatická katolička, byla přesvědčena, že výchova královských synů bude v kacírských Čechách, zemi husitů, spojenců ďábla, nebezpečně ohrožena a trvala na tom, aby byli postupně posíláni k jejímu bratrovi, španělskému králi Filipovi II. Jedině v přísně katolickém Španělsku se jim dostane správného vychování, tam nenačichnou kališnictvím jako jejich otec císař Maxmilián II., který bez odporu snáší na svém dvoře protestanty.

Sama se ze všech sil snažila, aby syny před podobným nebezpečím ubránila.

„Nezapomeňte, že jste z rodu, který odpovídá Bohu za celý křesťanský svět,“ kladla jim na srdce. „Tento vznešený cíl ospravedlňuje vše, cokoli vykonáte k jeho dosažení.“

Ve Španělsku se Rudolfovi a jeho mladšímu bratru Arnoštovi, který tam byl na výchovu poslán s ním, dostalo nejvyššího možného vzdělání. Mluvili německy, španělsky, francouzsky, italsky a latinsky. Kromě pečlivého školení ve vědách a cizích jazycích se jim dostalo i výcviku ve zbraní,

a aby synovci nebyli o nic ochuzeni, najal pro ně strýc Filip také vynikajícího učitele tance.

Po návratu ze Španěl obstaral císař Maxmilián II. pro nejstaršího syna Rudolfa učitele češtiny Šebestiána Pechovského z Palatina. Budoucí český král musí ovládat jazyk země, jíž bude vládnout.

* * *

Po korunovaci se Rudolf přestěhoval z Vídně do Prahy a prohlásil hlavní město Českého království za své sídelní město. Většinu dvorských institucí nechal dál ve Vídni a byl s nimi ve spojení na dálku.

Pro nového českého krále a římského císaře byla Praha příjemným zázemím, kde se mohl v klidu věnovat svým zálibám, a zároveň mu poskytovala bezpečný úkryt před ustavičně intrikujícím příbuzenstvem, které nepokrytě usilovalo o panovnický trůn.

Za Rudolfovy vlády se Praha stala „zlatým městem“. Patřila k nejživějším a nejlidnatějším městům habsburského mocnářství, v naději na blahobytnější živobytí se do ní stěhovali úředníci a zřízcenci s rodinami, úspěšní i méně úspěšní umělci, kupci a řemeslníci. S nimi však přicházely také nežádoucí živly jako darmošlapové, podvodníci a zločinci.

Hlavní město Českého království mělo už tehdy šedesát tisíc obyvatel. Ve všech pražských městech bylo přes tři tisíce domů a víc než stovka šlechtických paláců. Většina ulic měla po obou stranách strouhy, do nichž volně vytékaly splašky z domácností i močůvka z chlévů. V mnoha domech nebyly latríny a „neřády“ se lily přímo na ulici.

Skládky dříví, hnoje a odpadků byly na ulicích stejně

běžné jako pobíhající prasata nebo vandrovníci, zahrabaní po nocích v kupkách sena.

Hlučná, páchnoucí nebo jinak obtěžující řemesla musela být umístěna na okraji, do ulice Platnéřské nebo V jirchářích, naproti tomu na Královské cestě v ulici Caletné sídlili caletníci pečící voňavé calty.

Pracovní ruch trval až do setmění, za soumraku město ztichlo. Přespolní prodejci je opustili branami, které za nimi stráže zase zavřely na několik západů. Neosvětlené město se pohroužilo do tmy. Do ulic nastoupili ponocní a strážní.

V oknech paláců a bohatých domů byly rozžaty louče a svíce, v chudších příbytcích se žádné světlo neobjevilo, avšak z jasně osvětlených krčem a pivnic dlouho do noci hlaholil hlučný zpěv a veselý smích. Příležitost k popíjení se našla téměř na každém rohu, návštěvu krčem si mohli dovolit i chudobní, pro něž bylo pití dostupným požitkem.

Přibývalo také rvaček, přepadení a horšího násilí. Zločinnost byla vysoká a nepáchala ji pouze spodina, ale i vlašská menšina, která se do Prahy přistěhovala na stavby. Domů hromadně přibývalo, město se rozrůstalo. Jakmile některý z přistěhovalců nedostal rychle práci na stavbě, dal se na zlodějnu, aby neumřel hladu.

* * *

České království vzkvétalo, Praha se skvěla jako zářivý démant v drahocenném zlatém prstenu, císař Rudolf II. mohl být spokojen.

Nebyl. Obklopoval ho zástup protivníků, dusil se v jejich těsném sevření. Nebyli to jen samí cizí lidé, nejzavilejší

nepřátele měl ve vlastní rodině. Jeho o pět let mladší bratr arcikníže Matyáš hoří nedočkavostí po jeho panovnickém trůnu. Jako třetí v pořadí nemá ovšem na císařskou korunu nejmenší naději, neboť po Rudolfovi je tu ještě Arnošt.

Celé habsburské příbuzenstvo strojí proti Rudolfovi úklady, chce ho zbavit trůnu, usiluje o jeho bezživotí. Císař se před nimi musí mít na pozoru. A nejen před vlastní rodinou, i před všemi úředníky, komorníky, dvořany... Kam oko pohlédne, všude číhají zrádci.

V panovníkově utýrané duši roste podezíravost, strach přede všemi a přede vším. Na každém kroku číhá nebezpečí, všude může dojít k neštěstí, i ve vlastním domě.

Císař zanechal míčových her, už si ani nechodí zahrát s panoši, i na koni přestal jezdit, jen si občas nechává předvádět oblíbené španělské a vlašské hřebce a zálibně je pozoruje z okna své komnaty.

* * *

Pouze k několika málo lidem u dvora si císař Rudolf zachoval důvěru. K těm patřil i Jan Vchynský z Vchynic a Tetova. Pocházel ze starobylého českého rodu, jehož příslušníci přijali později jméno Kinský. Počátky vladyckého rodu Vchynských sahají do třináctého století. Jejich sídlem byl hrad Vchynice nebo také Chynice na Litoměřicku.

Za zásluhy v boji proti Turkům udělil císař Janu Vchynskému titul císařského rady a roku 1576 ho jmenoval purkrabím na Karlštejně.

Jan Vchynský byl čestný a odvážný muž, nebál se říci svůj názor do očí ani Rudolfovi II. Na podzim roku 1586 však vzbudil jeho pohoršení vlastním výkladem purkrabského práva. Vyjádřil se, že právo na obsazování hodnos-

ti karlštejnského děkana by měli mít čeští stavové, nikoli císař. Odmítl dokonce vpustit do hradu nově jmenovaného karlštejnského děkana, přestože ho doprovázeli poslové pražského arcibiskupa s jeho doporučujícím dopisem.

Papežská nunciatura nazvala Jana Vchynského nejzarytějším luteránem. Kněžím pražské kapituly byl protestant Jan Vchynský ve výnosné funkci karlštejnského purkrabího už celých deset let trnem v oku a obžalovali ho, že se nešetrně dotkl císařského majestátu výrokem, že karlštejnského děkana by neměl jmenovat císař, ale čeští stavové.

Obžaloby se na jejich popud ujal pražský arcibiskup Martin Medek, muž rozumný a snášenlivý, avšak vinou důmyslných politických pletich se případ karlštejnského purkrabího rozrostl v nebezpečnou aféru. Zapojili se do něj katoličtí dvorní úředníci, vydatně podporovaní papežskou nunciaturou. Nejhorlivěji ze všech si počínal nejvyšší hofmistr Jiří Popel z Lobkovic, který usiloval o funkci nejvyššího purkrabího u císařského dvora, zastávanou dosud panem Vilémem z Rožmberka.

Jan Vchynský se bláhově domníval, že právě s pomocí Viléma z Rožmberka vyvázne z obžaloby bez citelné újmy, neboť Vilém z Rožmberka byl císařovým vlivným poradcem. Patřil k představitelům umírněného křídla, ochotného k pokojnému soužití s nekatolíky, byl však prozíravý politik a dovedl správně odhadnout situaci.

Jan Vchynský bohužel včas nepostřehl, že svou při ztratil dříve, než se vůbec začala vyšetřovat. Agresivní katolíci svou žalobu bedlivě střežili, nechtěli si nechat ujít jistou příležitost k likvidaci zatvrzelého protestanta. Janu Vchynskému hrozila ztráta hrdla, přestože se žádný soudní proces nekonal.

Krajně rozhněvaný panovník, který stále více podléhal stihomamu, karlštejskému purkrabímu vzkázal, že si nepřeje, aby se ještě objevil u dvora. Nakonec ho však na přímmluvu Viléma z Rožmberka obeslal do Prahy, aby se před ním pokořil a poprosil o milost.

„Nikdy!“ umíněně prohlásil Jan Vchynský a znovu se obrátil na Viléma z Rožmberka.

„Tady jde nejen o majetek, ale hlavně o život,“ poučil ho Rožmberk.

„Ale takovou potupu a takové ponížení přece nemohu přenést přes srdce,“ naříkal Jan Vchynský. „Do smrti bych se musel sám před sebou hanbit.“ Upřel na rožmberského vladaře úpěnlivý pohled. „Co mi poradíte, můj vzácný ochránce?“

Vilém z Rožmberka neodpověděl hned. Soucítil s Janem Vchynským, chápal, že pro něho není snadné smířit se v tak krátké době s nečekaným životním pádem, proto promyšleně vážil slova.

„Nemáte na vybranou, milý příteli,“ promluvil po chvíli tiše, avšak naléhavě. „Myslete na svoji početnou rodinu. Máte deset dětí, odpovídáte za celou jejich budoucnost.“

Po Rožmberkově moudré domluvě Janovi Vchynskému nezbývalo, než aby pochopil, že skutečně nemá na vybranou, a vladařovu radu poslechl. Pokořil se před císařem, *dvakrát k nohám Jeho padnuv na kolena a tudy crimen laesae maiestatis, to domnění, jako by velebnost Jeho Milosti Císařské urazil, ze sebe odvedl.*

Pokořením si zachránil život a uchoval statky, ke dvoru se však už nevrátil. Císař ho zásluhou neúnavného našeptávání fanatického intrikána Jiřího Popela z Lobkovic pokládal za nebezpečného zrádce, usilujícího o panovnickou korunu.

Jan Vchynský byl vyřízen, nemohl pro sebe čekat žádný úřad. Zmocnilo se ho zoufalství, viděl svou budoucnost jako beznadějnou, daleko horší, než ve skutečnosti byla.

„Jsem žebrák,“ naříkal, když po svém pokoření navštívil Viléma z Rožmberka. „Všechny moje děti jsou odsouzeny k smrti hladem.“

„Ztratil jste sice úřad, který vám poskytoval vysoký zisk, milý příteli, ale žebrák v žádném případě nejste,“ snažil se ho utěšit Rožmberk. „Vaše statky vám díky Bohu zůstaly, a pokud vím, jsou všechny dobře vedeny a slušně vynášejí.“

Potají, aby Jan Vchynský nevěděl, odkud dar pochází, mu nechal poslat z vlastní pokladny značnou peněžní částku. Nedovedl přenést přes srdce, že příslušník starého českého rodu, otec deseti dětí, se pro záchranu holého života musel před panovníkem tak bolestivě pokořit.